

Становище

ОТНОСНО: Публична защита на дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.8 „Икономика“ на Адриан Георгиев, с научен ръководител проф. д.ик.н. Соня Милева

Тема на дисертационния труд: „ИЗГОТВЯНЕ НА МОДЕЛ НА УПРАВЛЕНСКА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОВИШАВАНЕ НА ЗНАНИЯТА И УМЕНИЯТА НА НАСЕЛЕНИЕТО НА БЪЛГАРИЯ ЗА ОКАЗВАНЕ НА ПЪРВА ПОМОЩ“

Основание за представяне на становище: заповед № 23 /01.02.2023 г. на Ректора на Международното Висше Бизнес Училище – Ботевград за участие в състава на научно жури по открита процедура по публична защита на дисертационен труд на тема „Изготвяне на модел на управленска стратегия за повишаване на знанията и уменията на населението на България за оказване на първа помощ“.

Дисертационният труд съдържа 173 страници, от които 17 страници приложения. Структуриран е в увод, три глави, заключение, 3 приложения, 38 таблици и 37 фигури. Библиографията обхваща 108 източника, от които 41 на кирилица, 67 на латиница.

Структурата на дисертационния труд включва увод, три глави и заключения като всяка от главите е детайлизирана в раздели, балансирана като обем. Към дисертационния труд са коректно включени библиография и приложения.

Дефинирана е ясно актуалността на проблема, обект на докторската работа, поради факта, че в много случаи последствия от ненавременни действия за оказване на първа помощ имат крайно негативни и/или фатални последствия върху качеството на живот на засегнатите, както и финансова тежест върху здравната система.

Целта на докторската работа е да се изследват знанията и уменията на населението за оказване на първа помощ, като се създаде и апробира концептуален модел за тяхното повишаване.

Задачи на докторската дисертация предвиждат:

1. Ситуационен анализ на българската нормативна уредба в областта на оказване на първа помощ. Бенчмаркинг анализ на добри практики на водещи европейски страни.

2. Провеждане на емпирично проучване за подготовката и готовността на населението на България да окаже първа помощ в случай на инцидент или при остра форма на заболяване.

3. Разработване и апробация на модел на стратегия за повишаване на знанията и уменията за оказване на първа помощ на конкретната целева група.

Обект на изследването са наличието на познания и нагласи в българското общество за предоставяне на първа помощ (ПП), а предмет на изследването са възможностите за формиране на

знания и умения за оказване на първа помощ сред българското общество, и по-конкретно – учителите от прогимназиален и гимназиален курс на обучение и тяхното разпространение сред учениците.

Времевият период на изследването е с голям обхват, от въвеждането на първата нормативна уредба (1995 г.) до момента.

Поставени са четири изследователски въпроса, които касаят оценка и/или самооценка за подготовката на обществото да извърши кардиопулмонална ресусцитация, както и готовност и налични умения за бързи действия и ползване на специализирана апаратура за прилагане на тази манипулация.

Тезата на изследването е формулирана коректно – и е, че приложението на модел за формиране и развитие на умения за оказване на първа помощ ще доведе до повишаване и развитие на адекватни знания и умения сред представителите от целевите групи

Работните хипотези са три.

Методологическият инструментариум предвижда:

1. Литературен обзор и критичен анализ на наличната вторична информация по темата.
2. Ситуационен анализ и първични данни от авторско национално проучване „Обществото и първа помощ“ от 2019 г. (изведен е подробно в Приложение 1).
3. Проведено емпирично проучване „Обществото и първа помощ II“ от 2022 г.
4. Разработване и апробиране на концептуален модел за повишаване подготовката на населението по оказване на първа помощ въз основа на конкретни целеви групи.

Посочени са ограничителни параметри на работата.

Считам, че тезата и работните хипотези са защитени в дисертационното изследване.

В **първа глава** на дисертационния труд „Анализ и оценка на законодателната и нормативна база в България, касаещи знанията и уменията на населението на България за оказване на ПП“ е направен обзор на терминологични уточнения и преглед на нормативната уредба, в приблизително 20 годишен период, като се разглеждат икономическите аспекти и финансиране на спешната помощ в България и се прави сравнителен анализ на добрите практики от водещите европейски страни. Много задълбочено е анализарано не само на състоянието на нормативната уредба, касаеща националната здравна система, а също и състоянието ѝ, като са изведени съществуващите проблеми, в т.ч. и състоянието на прилагане на първа помощ у нас.

Обект на сравнителен анализ са страни с утвърдена пазарна икономика и традиции в здравеопазването (Германия, Норвегия, Англия, Австрия), въпреки че всяка от тях има своите социални специфики. Всяка от изследваните страни е оценявана на база селектирани критерии. Отчетени са и логистичните възможности на проучваните страни.

Изводите към тази глава са, че ако се използват и адаптират добрите практики от разгледаните европейските страни, те могат да бъдат ефективен инструмент за повишаване на знанията и уменията за оказване на първа помощ у нас. На базата на изследването е препоръчано приемане на релевантно законодателство.

Втора глава „Подход и методологически инструментариум за провеждане на емпирично проучване за подготовката и готовността на населението на България да окаже ПП в случай на инцидент или при остра форма на заболяване“, анализира знанията и уменията за оказване на адекватна първа помощ в първите минути от инцидента и самооценка на населението в България.

Авторът е иницирал проучване „Обществото и първа помощ“, чрез което да се получи реална картина на това как обществото възприема подготовката за оказване на помощ в случай на инцидент или остра форма на заболяване, поради липса на достатъчно актуални данни за подготовката на населението за оказване на ПП. Проучването се провежда в периода февруари-октомври 2019 г. Има 3 334 респондента, от които 756 мъже и 2 578 жени, като е използван полуструктуриран онлайн въпросник. Основните данни и изводи за това как обществото възприема подготовката си по първа помощ са представени в Приложение 1.

В тази глава се представя и подходът за разработване на модел на управленска стратегия. Използван е SMART подход на целеполагане, който дефинира конкретни, измерими, приемливи, реалистични цели. Приложен е пет-степенен модел за постигане на цели, като самият модел е описан подробно. Избраният модел е разгледан с неговите положителни страни, доколкото обаче всеки модел има и негативни елементи би било удачно те също да бъдат представени и съпоставени с положителните страни на модела и респективно коментирани.

Удачно решение е представяне на етапите на докторската работа на базата на Гант диаграма.

Глава трета „Разработване и апробация на модел на стратегия за повишаване на знанията и уменията за оказване на ПП на конкретната целева група“ анализира резултатите от експерименталното изследване, определящи модела за повишаване знанията и уменията на обществото по ПП. Базови данни са тези от авторското национално онлайн проучване „Обществото и първа помощ“, проведено през 2019 г.

След първото проучване (2019 г.) идентифициращо група проблеми, се иницира второ проучване за да се очертаят области на интервенция. Второто проучване ползва същия въпросник с минимални допълнения. Установени са известни флукуации в респондентския профил.

Направени са изводи относно готовността за прилагане на първа помощ и съответно придобиване на умения за това, както и необходимостта от въвеждане на стимули за такова обучение.

Дисертацията не разработва стратегия, а индикативен модел на управленска стратегия за повишаване на знанията и уменията в областта на ПП, със съответните реквизити. Съществен елемент от работата е предложението за създаване на онлайн инструмент за оценка и самооценка на знанията и уменията за оказване на ПП. Докторантът уместно разглежда евентуалните участници, които ще бъдат ангажирани при евентуално глобализиране на настоящия модел и взаимодействието между тях, за да установи как би се разгърнал моделът на управленска стратегия извън границите на настоящата докторска дисертация.

Описано е необходимото финансиране на управленския модел, както и възможните инструменти за неговото постигане.

На базата на контролна извадка е направена апробация на предложения метод. Трета глава завършва с представяне на икономическите ползи, стойност и потенциал на обученията по ПП за намаляване на разходите за здравеопазване и в здравната система на България.

В заключението в синтезиран вид са представени резултатите от работата.

Посочени са следните приноси:

1. На базата на анализ на нормативната уредба на България са идентифицирани, проучени и систематизирани дефицитите в българското законодателство относно дефинирането и приложението на термина „първа помощ“. В резултат на това в дисертационния труд е изведена дефиниция на понятието „първа помощ“ като специфична област от критично значение, което да се изучава и развива.

2. Извършен е задълбочен сравнителен анализ на добри практики в европейските страни относно подготовка на населението за оказване на първа помощ в случай на инцидент или при остра форма на заболяване, въз основа на който са предложени насоки за повишаване капацитета на българското общество при оказване на първа помощ.

3. В резултат от проведено национално-представително проучване са изведени емпирично сравнителни характеристики в поведението на българското общество, очертани са тенденции в поведението на изследвания обект и са предложени концептуални виждания за активности и обучения, които да повишат капацитета на обществото за реагиране при необходимост от първа помощ - важен практико-приложен принос върху неизследван през последните три десетилетия социален проблем.

4. Предложен е модел за разработване на управленска стратегия за повишаване готовността и увереността на населението за оказване на първа помощ. Моделът е апробиран като постигнатата успеваемост надминава първоначално заложената цел от 85%. Тези резултати оформят най-значимият принос с научно-приложен характер на дисертационния труд.

Считам, че приносите могат да бъдат редуцирани до 3, като бих препоръчала първи и втори принос да се обединят, а акцентът да се постави върху разработването на анализ на националната нормативна база.

Автореферат, справка за публикациите, свързани с дисертационния труд

Авторефератът е с обем от 54 (петдесет и четири) страници и кореспондира с и е релевантен на основния труд. Представя в синтезиран вид изследваните проблеми, включвайки обща характеристика на дисертационния труд, кратко изложение, справка за приносите и публикациите по темата. Наративната част би могла да бъде по компактна.

Публикации по темата.

По вид и брой представените публикации съответстват на обявения в автореферата списък с публикации. Докторантът е представил общо 4 публикации в съответствие с тематиката на дисертационния труд, като три от публикации са самостоятелни, а една в съавторство. За една от публикациите предстои издаване. Една от всички четири публикации е на английски език, а останалите са на български.

Въпроси към дисертанта:

На базата на проведените сравнителен анализ намирате ли че има добра практика, която да бъде пренесена у нас без съществени промени?

Коя според Вас е най-належащата законодателна промяна?

Общо заключение

Дисертационният труд на Адриан Георгиев на тема „ИЗГОТВЯНЕ НА МОДЕЛ НА УПРАВЛЕНСКА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОВИШАВАНЕ НА ЗНАНИЯТА И УМЕНИЯТА НА НАСЕЛЕНИЕТО НА БЪЛГАРИЯ ЗА ОКАЗВАНЕ НА ПЪРВА ПОМОЩ“ отговаря на основните законови и нормативни изисквания за присъждане на образователната и научна степен “доктор”. Всичко гореизложено ми дава основание да гласувам „ЗА“ присъждането на образователната и научна степен “доктор” на Адриан Георгиев в ПН 3.8 „Икономика“

Изготвил:

Проф. д-р Албена Вуцова

Позиция R4, Стопански факултет

Софийски университет „Св. Климент Охридски“